



Missä nyt ollaan? Saavutettavuuskyselyn tuloksia, syyskuu 2022

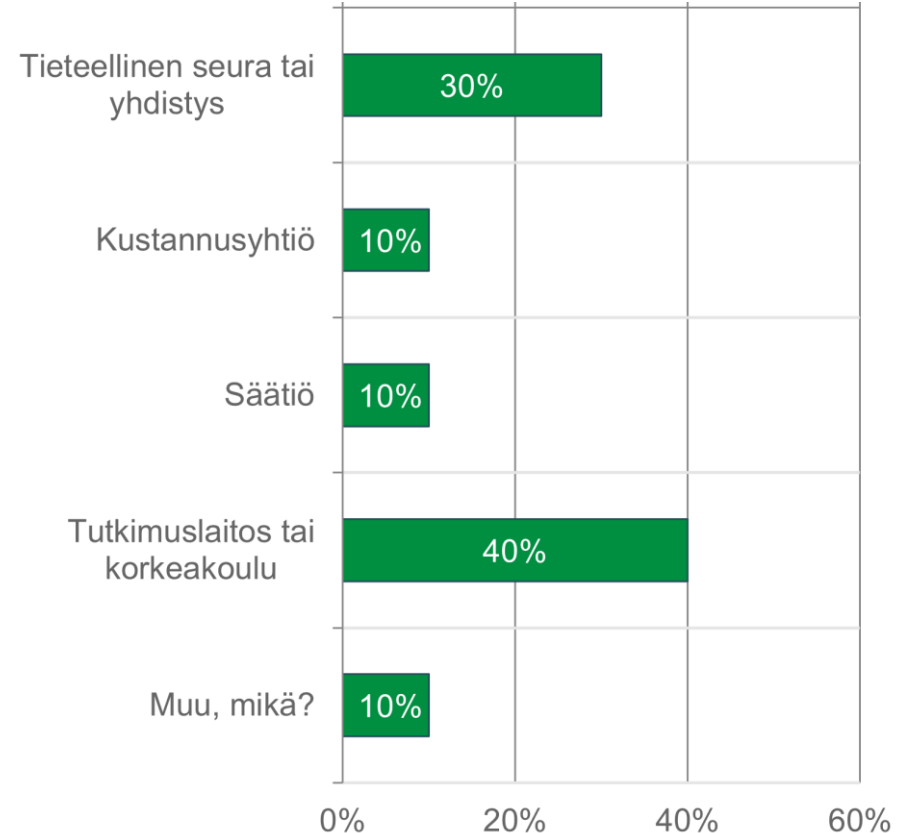
Kyselyn taustaa

- Celia järjesti huhti-toukokuussa suomalaisille yleiskustantamoille saavutettavuuskyselyn. Kysely toteutettiin yhteistyössä Kustannusyhdistyksen kanssa.
- Elokuussa avattiin erityisesti tiedekustantajille suunnattu kysely yhteistyössä Suomen tiedekustantajien liiton ja Kansalliskirjaston kanssa.
- Kyselyiden tavoitteena on kartoittaa nykytilaa ja tulevaisuuden näkymiä saavutettavuuteen liittyen: millaisia formaatteja ja ohjelmia käytetään, millaisia e-kirjoja tehdään, millaista osaamista saavutettavuudesta jo on, ja millaisista asioista kaivataan lisää tietoa.

Kyselyn vastaajat



- Kyselyyn tuli määräaikaan mennessä 10 vastausta.
- Kyselyä avattiin paljon ja myös kesken jääneitä vastauksia oli useita: miksi kysely on jäänyt kesken?
- Loppuun asti vastanneista valtaosa kuului luokittelussa tutkimuslaitoksiin ja korkeakouluihin.
- 60 % vastaajista ilmoitti olevansa jo julkista sektoria koskevan saavutettavuussäätelyn (digipalvelulaki) piirissä: saavutettavuusasiat ovat tälle joukolle jo tuttuja



Sääntelytietoisuus ja saavutettavuusosaaminen

- Kyselyyn vastanneiden voidaan todeta jo tuntea ainakin jonkin verran saavutettavuutta ja saavutettavuusvaatimuksia: kaikki vastasivat tietävänsä, mitä e-kirjojen saavutettavuudella ja saavutettavuusvaatimuksilla tarkoitetaan kokonaan (8) tai ainakin jossain määrin (2).
- Hieman epävarmuutta oli siitä, koskevatko esteettömyysdirektiivin tulevat vaatimukset omaa organisaatiota: 60 % tiesi, että koskevat, 40 % ei ollut varma.
- Kaikissa vastanneissa organisaatioissa saavutettavuutta oli jo jollain tapaa edistetty (ks. seuraava dia), vähintään nostamalla aihe keskusteluun.

Miten saavutettavaa julkaisemista on edistetty organisaatiossanne?



Formaatit: pdf vs. epub

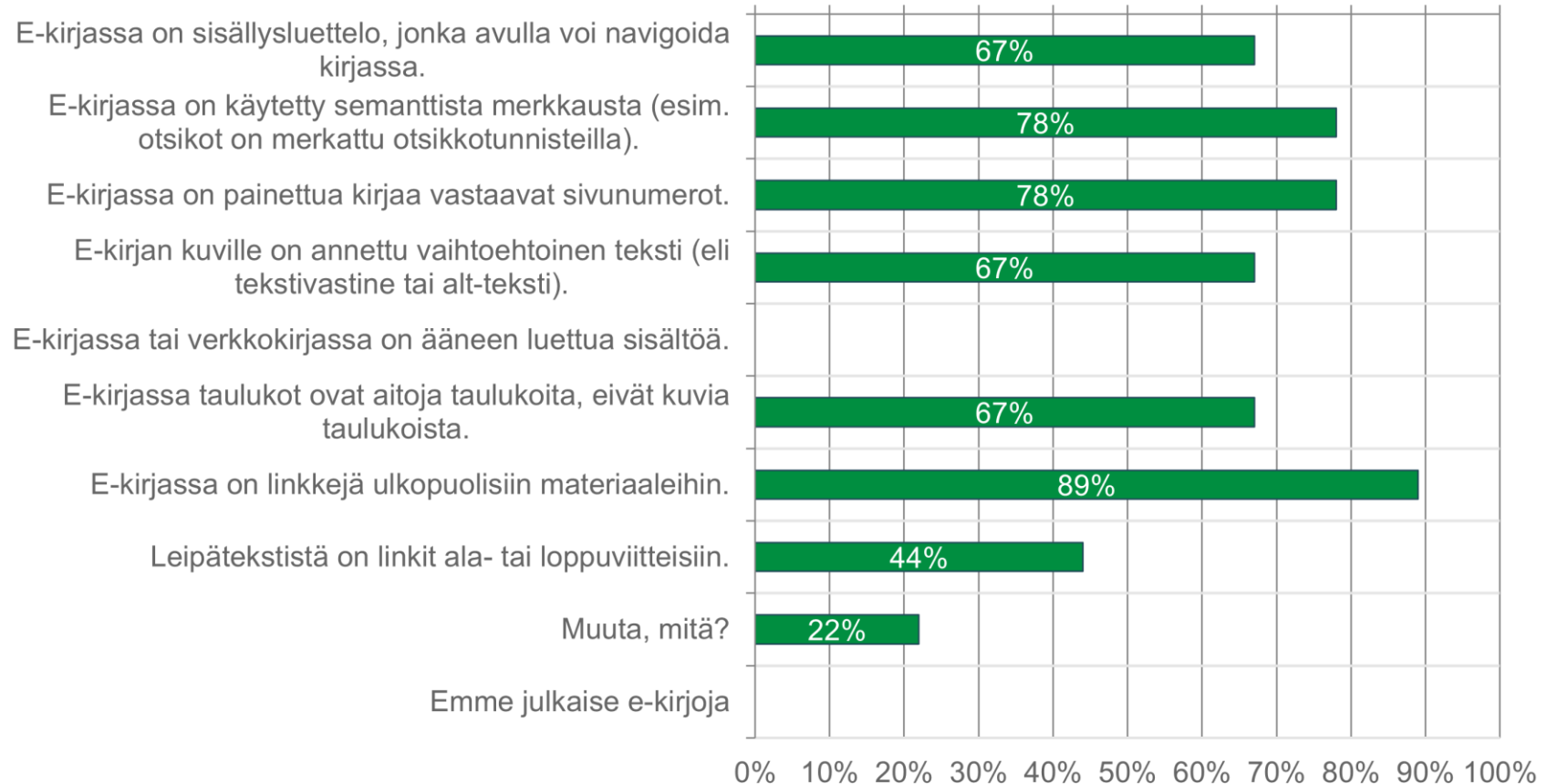
- Kyselyssä tiedusteltiin e-kirjojen tuotannossa käytettyjä ohjelmia ja e-kirjojen julkaisuformaatteja.
- Kaikki julkaisivat ladattavia tai selaimessa luettavia, tekstitiedostoista muodostuvia kirjoja. Muutama myös äänikirjoja tai verkkojulkaisuja (html-sivuina)
- Arvatenkin **PDF** nousi esille: käytännössä kaikki vastaajat julkaisivat e-kirjoja pdf-muodossa joko yksinomaan tai muiden formaattien ohella.
- Toiseksi tunnistetuin (33 %) oli ns. uudelleenjuoksutettava **EPUB 3**.
- Syitä sille, että epubia ei vielä ole julkaistu:
 - Epubia pidettiin formaattina vielä vieraana
 - Organisaatiossa ei ollut epub-osaamista tai työkaluja
 - Julkaisualusta edellyttää pdf-muotoa.

E-kirjojen ominaisuudet

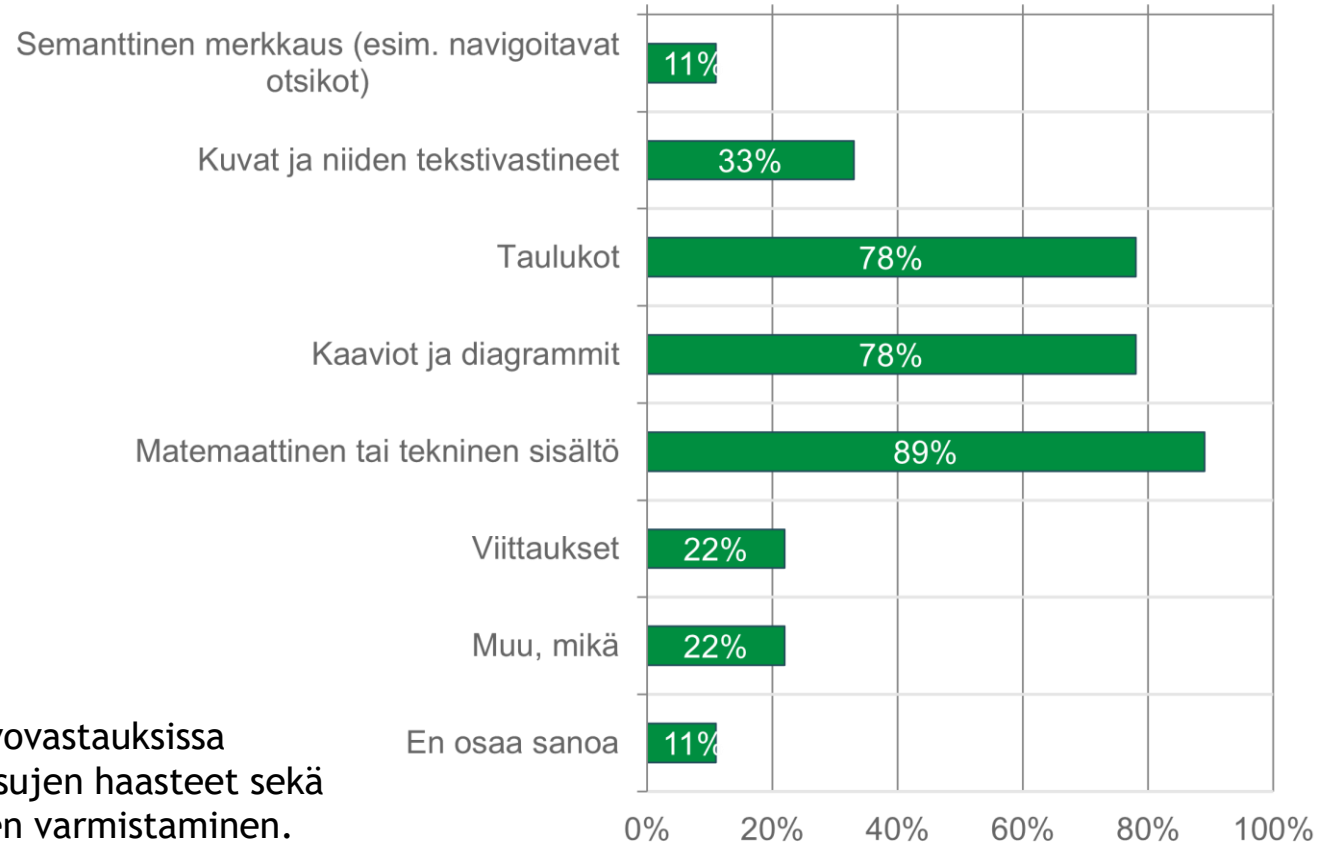


- Vastaukset jakautuivat siinä, kuinka vastaajat katsoivat, että e-kirja vastaa painettua kirjaa. 50 % arvioi e-kirjan vastaavan täysin painettua kirjaa, 38 % valitsi, että e-kirjaan on lisätty sisältöä verrattuna painettuun kirjaan, esimerkiksi linkkejä tai kuvaselostuksia.
- Avovastauksissa huomioitiin, että formaattien välillä on eroja esimerkiksi sivunumeroinnin käytössä.
- Vastaajien organisaatioissa on jo e-kirjoissa hyödynnetty erilaisia saavutettavuutta parantavia ominaisuuksia (ks. seuraava dia)
- Selvitettiin myös, millaiset sisältöelementit koettiin hankalimmiksi toteuttaa saavutettavina: etenkin matemaattinen tai tekninen sisältö ja tiedon visualisointi tunnistettiin usein.

Mitä ominaisuuksia tuottamissanne e-kirjoissa parhaimmillaan on?



Minkä tyyppiset sisältöelementit ovat saavutettavuuden kannalta arvioidusti mukana hankalia?



Valmiiden vastausten lisäksi avovastauksissa mainittiin monikielisten julkaisujen haasteet sekä hakemistojen saavutettavuuden varmistaminen.

Prosessit ja työkalut



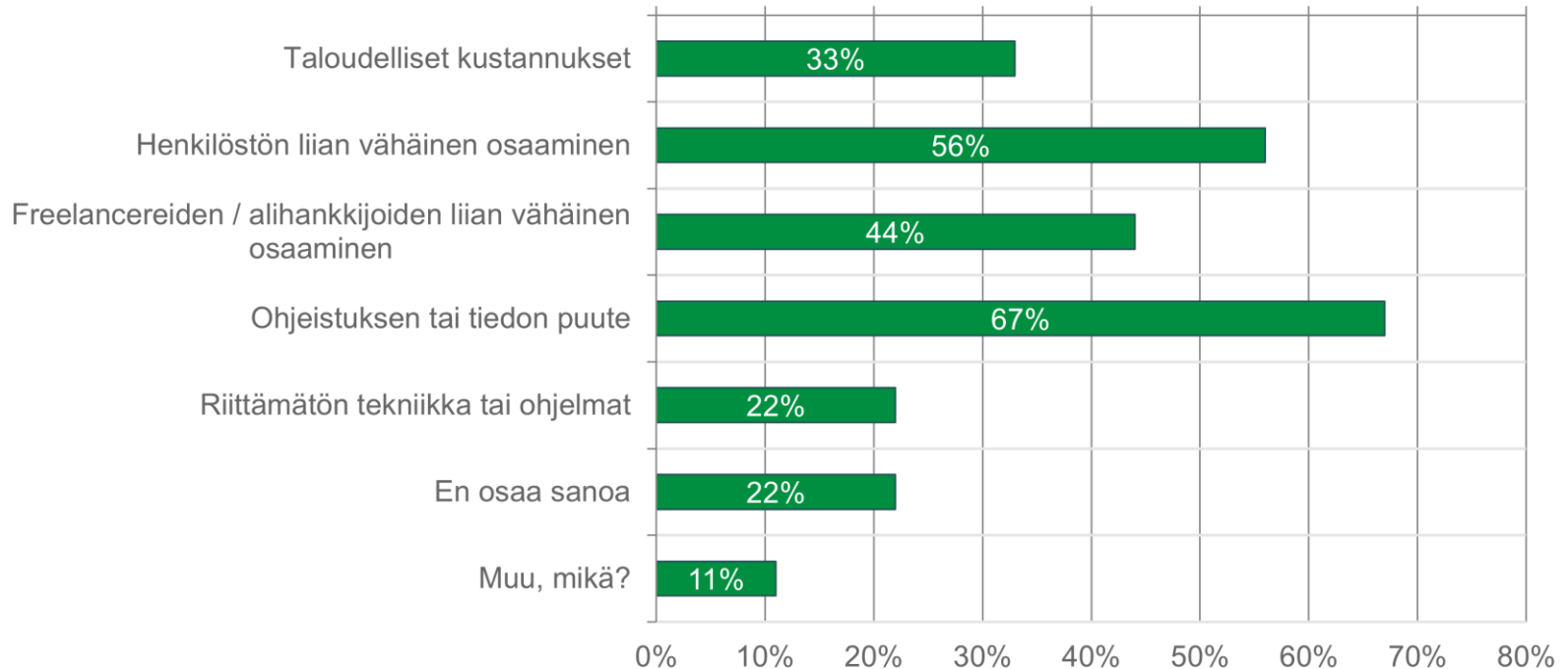
- Julkaisuprosessissa käytetyistä työkaluista ja ohjelmista mainittiin tekstinkäsittelyohjelmien lisäksi etenkin Adoben ohjelmat: InDesign, Acrobat Pro. Yksittäin mainittiin myös mm. xlm-editoreja, Pandoc, tarkistustyökaluja
- Enemmistö vastanneista oli joko koulutusten avulla tai omin päin hankkinut tietoa ohjelmien saavutettavuusominaisuuksista.
- Useassa vastaajaorganisaatiossa oli pohdittu omia ratkaisuja, mm. mukautettu taitto- tai käsikirjoitusprosessia, kiinnitetty huomiota julkaisujen kieleen tai tekstivastineiden laatimiseen.
- Valmiiden e-kirjojen saavutettavuutta testattiin kohtuullisesti: pdf-tiedostojen testaamisessa 6 vastaajaa hyödynsi Adoben työkaluja. Epub-tiedostojen kohdalla hajonta oli suurempaa, mutta ainakin tiedostot yleensä avattiin lukuohjelmassa. Muutamalla olivat käytössä myös tarkistusohjelmat kuten Epub Checker tai Ace by Daisy.

Esteitä esteettömyyden tiellä



- Kyselyssä kartoitettiin myös, millaiset seikat koettiin ylipäänsä suurimmiksi esteiksi tai hidasteiksi saavutettavuuden parantamiselle.
- Ylivoimaisesti eniten kaivattiin ohjeistusta: 67 % ilmoitti suurimmaksi esteeksi ohjeistuksen tai tiedon puutteen. Mitä oikein pitäisi tehdä?
- Myös oman henkilöstön (56 %) ja alihankkijoiden tai freelancereiden (44 %) vähäinen osaaminen tunnistettiin. Lisäksi taloudelliset vaikutukset (33 %) ja riittämättömät ohjelmat mainittiin.
- Yksi vastaaja kertoi, että saavutettavuuden parantamisen tiellä ei ole esteitä.

Mitkä arviosi mukaan ovat suurimmat esteet saavutettavuuden parantamisen tiellä tällä hetkellä?



Paneelikeskustelu

Leena Kaakinen, Gaudeamus

Johanna Haapiainen-Makkonen, Suomen Kustannusyhdistys

Eetu Komsu, Etelä-Suomen AVI, saavutettavuuden valvonnan yksikkö

Kiitos!

saavutettavuus@celia.fi

